

דער פסח-פאראדאקס

נאטיצן פֿון אַ סדר-אַנפֿירער

אויפֿן פסח-סדר וויל מען אויפֿרייצן די קינדער, כדי זיי זאָלן זיך צעפֿרעגן איידער זיך צעגענעצן. דער פסח-געיעג קעגן דעם שלאָף און דעם הונגער איז נישט קיין אויפֿגעקומענער אין דער מאָדערנער תקופֿה – מע לייענט אין משנה ברורה (א ספֿר פֿון 17טן יאָרהונדערט) ווי מע דאַרף אָנהייבן דעם סדר באַלד נאָכן אַהיימקומען פֿון שול, כדי מע זאָל קענען עסן ווי באַלד מעגלעך.

אַבער די סיבות וואָס שטעלן זיך אַנטקעגן אַ ברייטן און אומגעצוימטן פסח-סדר-”מגיד” זיינען נישט נאָר פֿיזיאָלאָגיש, נאָר אויך פסיכאָלאָגיש. מע וויל די קינדער זאָלן אָנהייבן פֿרעגן מיט אמתער קינדישער נייגעריקייט. פֿרעגט זיך די קשיא: מנה-נפֿשך – אויב מע האָט געפֿראָוועט אַ פסח-סדר שוין יאָרן, וועלן די קינדער געדענקען וואָס איז געווען פֿאַראַיאָרן, און, שוין אַינגעווינט, וועלן מער נישט פֿרעגן מיט געוויסן-דאַרשט אויף די אמתע סיבות פֿון די פֿלומרשט-מאָדנע פֿירעכצן. ווידער וועלן אַזעלכע קינדער, וואָס דער סדר איז זיי בכלל אומבאַקאַנט, רעבעלירן (ווי איז דער שטייגער בײַ קינדער) קעגן דעם ריטואַל וואָס פֿאַרשטעלט זיי דעם וועג קיין ”שולחן ערוך”. בקיצור: זיי וועלן זיך קוועטשן.

פֿון ביידע טיפֿן נישט-נייגעריקע קינדער וואָלט מען געקענט אַרויסבאַקומען בגוואַלד עפעס אַ מין פֿרעגן: ”פֿרעג! פֿרעג! אין נאָמען כיבוד-אַבֿ בין איך אויף דיר גוזר!” נאָר אַזאַ מין פֿרעגן איז דאָך קיין אמתדיק פֿרעגן נישט. ס׳ווילט זיך שטעלן אַן אַנדער קשיא: פֿאַר וואָס דאַרף מען לייגן דעם טראָפֿ אויף נייגעריקייט? שטייט דאָך געשריבן בִּפְרוּשׁ: ”והגדת לִבְנֶיךָ” – גאַרנישט וועגן נייגעריקייט, וועגן בעלנות. מע וואָלט זיי געקענט ממש צובינדן צו די בענקלעך און אַינגעלעך ביז חצות.

און אפֿשר איז דאָס דער עיקר: דאָס פֿרעגן און דאָס דערציילן, די שאלה און דער ”מגיד”, טוען זיך דערגאַנצן איינער דעם צווייטן. שבעות, דער יום-טובֿ פֿון מתן-תורה, פֿייערט מען דעם ”טאָג און האַרכן” פֿון בני-ישראל; אויפֿן סדר ווידער דאַרף מען זיך אַרײַנלאָזן אין פֿסדרדיקע שקליות-וטריות, אַמפּערנישן און דיסקוסיעס. פֿאַר קינדער (ווי אויך פֿאַר גרויסע) איז דאָס פֿרעגן אַפֿטמאַל געשטילט – אַדער דערפֿאַר, וואָס מע הייבט ערשט אָן זיך אַן עצה צו געבן מיטן לעבן; אַדער צוליב דעם, וואָס די טעגלעכע אַנשטרענגונגען פֿון דערוואַקסענעם טוען פֿריטשמעליען און דערשלאָגן, און מע קען זיך נישט באַפֿרייען פֿון זיי...

סײַדן מיטן אויסלייזערישן כוח פֿון אַ מעשה. אפֿשר, קלוגער לייענער, האָט איר דאָס שוין געכאַפט, נאָר דאָס אַלץ וואָס דערמאַנט אויבן שטעלט מיט זיך פֿאַר אַ באַרעכטיקונג פֿון דער מעשה, פֿון דער דערציילונג – דער כוח וואָס טוט אונדז אויפֿרייצן, כדי מיר זאָלן פֿרעגן האַרבע קשיות בײַם קדוש ברוך-הוא, בײַ דער הגדה, און בײַ זיך אַליין. אַנישט וועט מען דערטרוקען ווערן אין ים-שיכּחה, און זיך דאַרפֿן צוהערן ווי פרעהס זיגריכע קאַרעטעס און קאַוואַלעריע גאַלאַפֿירן איבערן איבערפֿלאַך...

אַ כשרן פֿריילעכן פסח צו פֿלל ישראל, ובפֿרט צו אַלע אונדזערע חשׁוֹבֵע לייענער!